

3. Козак Н.В. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів у ФРН. – Тернопіль: “Астон”, 1998. – 111 с.
4. Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн. – К., 1998. – I, II. – 608 с.
5. Яркіна Т.Ф. Критический анализ состояния и тенденций развития буржуазной педагогики в ФРГ. – М.: Педагогика, 1979. – 215 с.
6. Führ Ch. Deutsches Bildungswesen seit 1945. - Bonn.- 1996. -342 S.
7. Schade A. Akkreditierung in Deutschland. Im Buch: Qualitätssicherung an Hochschulen. Neue Herausforderungen nach der Berlin-Konferenz (HRK).- Bielefeld.: Verlag Bertelsmann, 2004. - 335 S.

Анотація

У статті розглядається історія і перспективи модернізації вищої педагогічної освіти у Німеччині, висвітлюються актуальні проблеми підготовки вчителів на сучасному етапі.

Аннотация

В статье рассматривается история и перспективы модернизации высшего педагогического образования в Германии, освещаются актуальные проблемы подготовки учителей на современном этапе.

© 2007

Бигар Г.П.

ПРОФЕСІОГРАМА ОСОБИСТОСТІ РІДНОМОВНОГО ВЧИТЕЛЯ НА СТОРІНКАХ УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ВИДАНЬ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Преса зарубіжних українців, як встановлено нашим дослідженням, постійно приділяла увагу діяльності рідномовних шкіл у діаспорі і центральній фігурі навчально-виховного процесу в них – учителю, від результатів праці якого залежать успіхи в навчанні не лише молодого покоління, а й майбутнє самої спільноти. Адже, як справедливо зазначає І.Петрів, учительська праця – це найбільш відповідальне звання, бо має справу з живим матеріалом, який росте й розвивається. Саме в цей період учитель повинен приділяти їм найбільше уваги і часу, щоб спрямовувати їхні думки та вчинки на правильний шлях і водночас дати їм відповідну кількість знання й практичного досвіду для утвердження в житті, для того, щоб вони “йшли з духом розвою цілого людства і вклали в цей розвій свої досягнення”.

Відомий педагог наголошувала, що український учитель, крім цього, мусить ще “защипити у своїх вихованків релігійну й національну свідомість”, яка залишилась би в їхніх душах і в їхніх серцях на все життя, і які вони зуміли б передати своїм нащадкам” [10, с.3].

Така висока оцінки ролі педагога зумовлена тим, що в рідній школі, за твердженнями зарубіжних українців, “найважливіший виховний засіб – це сам учитель, його особистість та індивідуальність. Кожний учитель, щоб мати змогу виховувати, мусить сам бути виховний. Він може виховати в основному таку особистість, якою він сам є...” [4, с.1].

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв’язання даної проблеми... Саме тому особистість українського вчителя в діаспорі привертала увагу таких українців, як Б.Білаш, І.Боднарчук, А.Горохович, М.Іванчук, М.Лещенко, А.Оникович, С.Романюк, І.Руснак, Г.Філіпчук та ін. Проте у їх наукових працях не розглядається роль української педагогічної преси Канади в формуванні особистості вчителів рідних шкіл та курсів українознавства, їх місця у багатоаспектному житті західної діаспори.

Формулювання цілей статті... Мета статті – проаналізувати публікації української педагогічної преси Канади, присвячені вихованню вчительського корпусу рідномовного шкільництва в діаспорі, розкрити їх роль у формуванні професіограми педагога українського зарубіжжя, виявити шляхи використання в сучасній педагогічній практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження... Першим українським педагогічним часописом у Канаді і взагалі на північноамериканському континенті став заснований В.Луцівим журнал “Учительське Слово” (1955р.) на його сторінках відразу ж стали з’являтися статті, в яких висвітлювалася багатоаспектна діяльність рідношкільного вчителя, обґрунтовувались вимоги до його особистості і навіть способу життя. Це засвідчує, зокрема, згадана вище стаття І.Петрів. Підтверджує дану думку і стаття О.Копач „Учитель та учні”, в якій автор зосереджує увагу на аналізі діяльності рідних шкіл та учителів. Вона переконливо стверджує, що школу творять учні та вчителі, від яких залежить і сам характер школи. При цьому автор статті зазначає, що учні рідної школи – це діти, які кожного дня вчаться у державних школах від 9 до 4-ої години пополудні. Після того, годині о 5-ій, приходять до рідної школи. Так само й учителі приходять до школи після цілоденної праці вдома чи на підприємстві і т. п. І одні і другі часто втомлені під кінець дня, коли треба починати новий етап своєї діяльності. Через ці особливості, вважає О.Копач, „навчання в Рідній Школі має немалі труднощі і комплікації, зумовлені своєрідним характером вечірнього навчання. Водночас праця в таких обставинах вимагає інших методів та іншого підходу до організації навчально-виховного процесу. За таких умов вона „виходить незвичайно важна і відповідальна” [7, с.7].

Розмірковуючи над тим, що спонукає вчителів іти до рідної школи і в таких складних умовах працювати, автор аналізованої статті приходиться до цілком логічного, на нашу думку, висновку: “Багато вчителів іде вчити тому, що люблять дітей, люблять школу. До вчительського звання веде їх ентузіазм, реальні основи та ціль: зберегти дітей, збудити і закріпити українську духовність молодого покоління” [7, с.7]. За її переконаннями, внутрішні мотиви вчителя – це основне в навчанні. Важливу роль відіграють також його особисті прикмети: обличчя, приємний голос, гарний вигляд і добрий одяг, манери поведінки.

Подібні міркування щодо професійних якостей педагога знаходимо і в публікаціях журналу “Рідна школа”. Зокрема, в статті І.Криліва “Підготовка вчителя до лекції” наголошується на тісному поєднанні фахової і методичної підготовки вчителя, які одна одну доповнюють у педагогічному процесі. Автор її впевнений, що вчитель може бути кваліфікованим фахівцем, але якщо він не знайомий із загальнопедагогічними настановами організації й ведення роботи в школі, не володіє методикою викладання даної дисципліни, йому не лише самому важко викладати в школі, а й учням розповідь такого вчителя доволі тяжко сприймати й розуміти, бо тут не досить тільки знати предмет, а треба ще й уміти свої знання передати учням так, щоб вони їх зрозуміли, треба допомогти школярам усвідомити й закріпити викладені знання. Та й інша крайність неприпустима в педагогічній праці; коли вчитель має загальнопедагогічні й методичні знання й надто слабим буде з боку фахового. За таких умов, стверджує І.Крилів, учитель не матиме змоги подати учням потрібні знання, хоч як би добре не знав він загальнопедагогічних і методичних настанов роботи в школі. Та такий розрив, якщо й трапляється, є надзвичайно рідкісним явищем у практичній роботі. Вчитель, що ґрунтовно не знає свій предмет, не може бути високоозброєним у методично-педагогічному відношенні.

Для забезпечення високої якості роботи в школі, наголошує І.Крилів, учитель мусить бути високим фахівцем-педагогом, що поєднував би в собі знання фаху й високу загальнопедагогічну й методичну озброєність [8, с.25].

Адже, на слушну думку О.Копач, “мистецтво навчання полягає в тому, щоб учням показати, як треба вчитись, та збуджувати в учнів постійне зацікавлення” [8, с.7].

Заслужують на увагу і міркування з цього приводу А.Горохович, викладені в статті “Педагогіка як мистецтво навчання і виховання”. Вона вважає, що учнів мало турбує, які кваліфікації має вчитель, їм найважливіше те, що він знає, як навчає, яка дисципліна в нього на лекціях. Старшокласники люблять знайомих учителів. Їм вони навіть прощають деякі інші недоліки. Друге, що подобається учням, – організаторські здібності, зокрема вміння тримати в класі дисципліну. Люблять дисципліну навіть завзяті її порушники. Характер учителя, його якості для старшокласників мають велике значення, але менше, ніж для учнів молодших класів. Вони більше цінують знання [3, с.45].

Однак автор статті застерігає, що і в діаспорі минули вже ті часи, коли “вчитель навчав – учні вчилися, вчитель наказував – учні слухали”. Теперішні учні обізнані часто більше з різними родами знання, ніж деякі вчителі (читають, слухають радіо, дивляться телевізійні передачі, кінофільми, подорожують). Учні вимагають від нас, щоб наші вимоги до них були аргументовані, розраховані на їхні сили й можливості, узгоджені з бажаннями. Тому наші взаємини з учнями набувають особливого значення, а емоційні відносини з учнями – складна справа. Вона вимагає педагогічного такту і педагогічної тактики, – зазначає А.Горохович.

Педагогічний такт, як відомо, це спеціальне професійне вміння застосовувати до учнів найефективніший засіб виховного впливу. Це, можна сказати, психологічний догляд над учнями. У цьому догляді діють такі сили, як загальнолюдський такт, психологічна властивість особистості вчителя, його характер, а далі вміння педагога добирати найрізноманітніші методи, що формують майстерність учителя.

Цінні думки щодо особистісних рис учителя рідномовного шкільництва висловлює І.Качор. У вже аналізованій вище статті вона зазначає: “Хто не любить дітей, не повинен бути учителем. Це повинні пам’ятати всі ті, які вибирають собі учительське звання”.

Є ще одна, дуже важлива, на думку автора, вимога до вчителя, а саме: вчитель мусить наблизитися до віку дитини і вміти жити в дитячому світі. І тому він може, і повинен, брати участь у всіх іграх дітей під час перерви, а також у їх розмовах поза годинами навчання.

Крім усіх цих вимог щодо зближення вчителя до дитини, за І.Качор, він, учитель чи вчителька, у своїй праці має бути:

- “вимогливий, так у науці, як і у вихованні;
- справедливий, коли йдеться про похвали, нагани й кари;
- послідовний у всіх випадках, але при тому всьому вчитель має виявити свою добрячість, виrozumілість і вибачливість” [6, с.22].

На думку автора статті, доброта вчителя наближає дітей до нього і ріднить з ним і школою. Уважність учителя допомагає йому зрозуміти дитину у всіх випадках її поведінки, доброї чи злої. Вибачливість учителя потрібна у всіх випадках свідомої чи несвідомої поведінки учня.

Автори педагогічних журналів одностайні в тому, що справжній учитель рідної школи повинен

характеризуватися високою професійною компетентністю, яка є неодмінною умовою його успішної праці. Він особисто, вважає А.Горохович, повинен мати чітке усвідомлення вартості усього того, що ми намагаємося передати учням (ідеї, правила, навички, звички). Передавати знання так, щоби предмет був цікавий, зрозумілий. Але й цього замало, бо навчання – це процес двосторонній: учитель і учні; нема ніякого навчання, а тим більше виховання, коли нема духовного контакту вчителя з учнями. Щоб учні мали повагу до вчителя, він повинен імпонувати їм своїм знанням. Знання предмета й методики сприяє педагогічно у такті, дисципліні [3, с.47].

До того ж учитель, наголошує М.Ваврисевич у статті “П’ятнадцять основних правд доброго вчителя”, яка в досліджуваній період декілька разів друкувалася в різних педагогічних часописах, повинен бути митцем, бо “дати гарну лекцію, то мистецтво, до якого не завжди доходить учитель” [1, с.1].

Найперше, що повинен зробити вчитель, аби лекція (урок) вдалася, вважає М.Ваврисевич, це добре підготуватися до неї вдома, тобто розробити план, обдумати матеріал, підібрати потрібні взірці, наочне приладдя тощо. Одне слово, треба бути при повній духовній зброї та на своєму відповідальному місці.

Заслугують на увагу сучасних педагогів, і не тільки рідних шкіл у діаспорі, й наступні роздуми вченого щодо ролі вчителя в реалізації головної мети освітнього закладу. М.Ваврисевич, зокрема, пише: “При своїй праці хай учитель не забуває теж про загальну мету рідної школи, про гармонійний національний розвиток дитини, вироблення у ній ясного розуму, тверезих поглядів на життя, згідно вищої моралі та справжньої культури, виховання доброго, чулого до чужого горя серденька та твердої волі до праці для себе й для українського народу” [1, с.3].

Варто мати на увазі, що особистість учителя не випадково постійно перебувала в полі зору провідних громадських і професійних організацій канадських українців. Дослідження показують, що саме від його здібностей, майстерності, світогляду, життєвої позиції і навіть такту великою мірою залежала і кількість учнів у рідній школі, і їх ставлення до навчання, і, нарешті, результати їх навчальної діяльності. Тому цілком закономірно М.Ваврисевич не обійшов увагою саме цю, на його думку, визначальну рису справжнього наставника молоді – педагогічний такт, який залежить від знання методів навчання, педагогічної підготовки, досвіду та практики.

Прагнучи з’ясувати ставлення й вимоги учнів до вчителя, його професійних і особистісних якостей, освітні органи й громадські організації проводили різного роду опитування на цю тему й результати їх друкували у педагогічних виданнях. З цього погляду заслуговує на увагу стаття К.Василькевича “Ідеал учителя в очах учня”, яка, як і попередня публікація, з’являлася в часописах декілька разів, що, безперечно, засвідчує її надзвичайну актуальність і доцільність.

Автор статті зазначає, що учням старших класів було роздано анкету з двома запитаннями: 1) Котрого вчителя та чому любиш? 2) Котрого з них не любиш й чому так? Аналіз більш як пів тисячі анкет дав можливість виявити основні риси того вчителя, якого учні люблять. А саме:

1. Мудрого – певного себе та свого знання.
2. Опитного, що потрапить на різні запити учнів дати вдоволяючу відповідь з кожного предмету.
3. Готового завжди допомогти кожному учневі.
4. Такого, що викладає ясною, дзвінкою мовою.
5. Зацікавленого повністю викладеною ним лекцією.
6. Працьовитого.
7. Приготованого до кожної лекції, бо молодь миттю пізнає, коли він не приготований і почне його легковажити.
8. Учитель повинен бути зарадним, тобто інтелігентним, що потрапить знайти вихід із кожної ситуації і при мінімальній навіть кількості ілюстративного матеріалу потрапить унаглядити і провести дану лекцію.
9. Молодь, звичайно, ставиться з більшим довір’ям до старших учителів.
10. Молодші учні – десь так до 5-ої кл. більше люблять учительок, бо вони для них “як мама”.
11. Старші учні люблять учителя-спортівця – гнучкого, поворотного.
12. Вирозумілого для молодечого темпераменту, такого, що знає про те, що молодь мусить бути рухливою, крикливою, хоче виладувати енергію – одним словом, мусить вишумітися, і лагідністю вкаже шлях поправи.
13. Енергійного й рішучого, такого, що не дасть собі, щоб учні йому “по голові ходили”.
14. З батьківським серцем, готового порадити й допомогти.
15. Товариського, такого, що служить завжди добрим взірцем.
16. Справедливого в оцінках, не толеруючого підхлібства, шпигунства й донощицтва. Звичайно, учні-донощики не люблять такого вчителя й намагаються при допомозі низьких учителів підірвати авторитет такого шляхетного педагога.
17. Дбайливо й елегантно одітого, скромно, без надмірної строкатості.
18. Не сварливого чи муркотливого.

19. Не безустанного моралізатора, хоча необхідно через якийсь час про ту чи іншу річ сказати повчальне слово.
20. Чемного й приступного.
21. Веселого, навіть дотепного, що вміє оживити лекцію, переплітаючи її відповідним, нікого не ображаючим гумором.
22. Такого, що не ображає учнів словно, не висміває їх та часом невлучну учнівську поведінку.
23. Учителя, що не бере на наругу грубими словами своїх вихованків.
24. Мірного в поученнях для учнів.
25. Не хвалька – життєвими власними успіхами чи успіхами власних дітей.
26. Не обмовника, що судить безкритично своє ближче й даліше оточення.
27. Учителя, що не клянеться й не проклинає.
28. Не піяка й не курця.
29. Глибоко віруючого й практикуючого, але не формально, тільки на зверх лише в душі, а ця зверхня побожність повинна бути щира й природня, а не заучена й мертво-формальна.
30. Не обжирника – молодь не любить глядіти на вчителя, як він їсть.
31. Чисто оголеного, добре підстриженого й гарно зачесаного.
32. Якщо можливе – музикального й співаючого.
33. Доброзичливого й щирого для учнів.
34. Учні люблять того вчителя, що часто кличе їх по імені.
35. Люблять прогульковця, людину з ініціативою, активного, такого, що не жаліє часу й любить посвятити час на підготовку сценічної вистави чи іншої, так улюбленої дітьми сценічної активності.
36. Уміркованого в рухах і в ході.
37. Зацікавленого різними ділянками знання.
38. Не люблять “мальованих, ляльковатих, пестро одітих” пань, але гарно і скромно убраних учительок [2, с.5-9].

Аналіз публікацій педагогічної преси засвідчує, що погляди учнів на ідеал учителя і самооцінка педагогів у більшості випадків співпадають. Це, зокрема, підтверджує стаття В.Луціва “Зовнішній вигляд і поведінка вчителя”, опублікована в журналі “Рідна школа” під псевдонімом “Педагог”. У ній, зокрема, наголошується: “Безперечно, що в праці вчителя найважливіші його фахове знання й педагогічний досвід, але чималу роль відіграють і його зовнішній вигляд та поведінка в класі” [9, с.14].

В.Луців стверджує, що вчитель мусить мати серйозний, але привітний вираз обличчя, опановану міміку, яка часами картає чи навчає без слова. Треба ховати свої почуття, а це вже справжнє мистецтво, яким користується кожний добрий педагог.

Важливу роль у професійній діяльності вчителя, зазначає автор, відіграє модуляція голосу: “Треба бути артистом. Треба вміти володіти голосом. Вчитель мусить знати, коли і до кого піднести тон голосу. Темп голосу, чіткість, дикція, наголос слова чи цілої думки, перерви в мові чи інтонація дуже і дуже важливі. Один із відомих українських педагогів каже, що він потрапив одну думку “ходи сюди!” висловити в двадцятьох відтинках” [9, с.15].

Аналіз публікацій педагогічної періодики дає підстави стверджувати, що канадські педагоги звертають особливу увагу на внутрішній світ учителя рідномовного шкільництва. На їх думку, справжній педагог мусить бути пройнятий ідеалізмом, який органічно виростає з глибин його душі. Душа доброго вчителя напружена, настроєна на вищий тон життя, пройнята ідеалами й силою духа, що промінює від нього і діє навіть підсвідомо на молодь. Ніяке слово вчителя не виховує, якщо воно не впливає з його глибокого переконання чи захоплення, якщо він у житті його сам не додержує. Криза сучасного виховання – це передусім криза вихователів. Наскільки людина вірить сама в себе, настільки й інші вірять у неї. Вчитель виховує передусім своїм власним прикладом і зразком. Справжній митець школи – це водночас і митець життя [4, с.1].

Тільки справжня особистість учителя, стверджує П.Ісаїв, має ефективний виховний вплив. Особистість і виховна діяльність нерозривно пов’язані. Така особистість здобуде собі ореол поваги й авторитету у молоді, авторитету, що його важко буде захитати.

Проте аналіз джерельної бази засвідчує, що серед українських учителів у Канаді були й такі (через різні обставини), які викликали негативне ставлення до себе як з боку учнів, так і їх батьків. Як правило, етнічна громада намагалася вчасно позбутися того, хто не відповідав її запитам чи ідеалам. І в цьому їй, у значній мірі, сприяли публікації педагогічних видань, в яких розкривалися й негативні риси особистості вчителя. Власне, саме до таких належить уже частково розглянута вище стаття К.Василькевича “Ідеал учителя в очах учня”, в якій визначаються також риси вчителя, якого не люблять школярі. Отже, учні не люблять учителя: “1) Плиткого, непевного себе під кутом знання. 2) Не приготованого до лекції, бо тоді він зле вчить і повторює те саме. 3) Лінивого, що не ілюструє навчання, бо залінивий належно підготуватися. 4) Такого, що не віддається з посвятою молоді. 5) Флегматика, повільного, над усім надумуючогося – немов сплячого. 6) Сварливого – вічно на когось

нарікаючого. 7) Такого, що “голосно думає” – говорячи сам до себе, часто при цьому вимахуючи руками. 8) Нервового “мімікомана”, що рухає устами, бровами чи носом. 9) Не люблять тих, що часто повторюють з привычки певні й ті самі слова. 10) Наступаючого на “п’яти” – тобто докучливого. 11) Воркитливого. 12) Піяка й авантюриста. 13) Занедбаного в зовнішньому вигляді, в брудному не випрасованому вбранні. 14) Вусатого, нестриженого й не підголеного. 15) Гордого й такого, що надмірно вишукано убирається-строїться. 16) Такого, що попирає й любить учнів-донощиків. 17) Такого, що вирізняє багатших учнів, гарніших із вигляду, або своїх рідних і синів друзів. 18) Не музикального. 19) Такого, що говорить учням дурниці на інших учителів. 20) Такого, що кляне й прозиває учнів. 21) Боягуза, й національно безхарактерного – шкурника. 22) Вічно нарікаючого на “простуду”, “катар”, “болі голови” тощо. 23) Лінивого (особливо до поправи задач). 24) Несправедливого в оцінках. 25) Не перепитуючого заданих лекцій чи матеріалу й забудька. 26) Обмовника й сплетника. 27) Не морального в поведінці. 28) Занедбуючогося в виконанні своїх обов’язків. 29) Безбожника. 30) Такого, що подає лекції гугнявим монотонним голосом. 31) Не активного в шкільному й громадському житті. 32) Такого, що мало зі себе дає, а багато від учнів вимагає. 33) Того, що занедбує слабших учнів. 34) Надмірну, “ходячу повагу” – неприступного для докільця. 35) Такого, що не потрапить знизитися до позему учнівських знань. 36) Не вирозумілого. 37) Таємничого, замкненого в собі, а заразом злосливого. 38) Такого, що не придержується професійної педагогічної етики” [2, с.8-9].

Вважаємо, що публікації такого змісту спонукали і самих учителів, і зрозуміла річ, організаторів рідномовного шкільництва вживати заходів для виправлення подібного становища. І знову ж таки, не останню роль у цій справі відігравали періодичні видання, які друкували на своїх шпальтах відповідні матеріали. До таких, власне, й належить стаття П.Ісаїва “Як стати добрим учителем?”, опублікована в журналі “Життя і Школа”. Її автор, як і чимало інших дописувачів педагогічної преси, звертає насамперед увагу на професійну компетенцію вчителя. Він цілком резонно стверджує: “Один з шляхів, що веде до виховної особистості вчителя – це, безперечно, крім інших, добра, постійна, витривала й основна підготовка себе до шкільних лекцій, а водночас підготовка до всіх інших завдань, що їх треба здійснити у виховній ділянці” [5, с.27].

Як бачимо, викладені вище міркування дають підстави стверджувати, що, на думку канадських педагогів, учитель – це людина, яка повинна мати глибокі знання з різних ділянок. Постійна праця учителя над собою є передумовою успішності його праці серед дітей. Учитель потребує не тільки знання свого предмету, знання загального, але й необхідне йому уміння діяти на учнів та передавати їм своє знання, свої духовні цінності. Педагогічна праця постійно творча, вимагає активності, орієнтації у багатьох непередбачених ситуаціях під час взаємин з дітьми, правильної реакції на них. Справжній учитель обов’язково включається в творчу діяльність – чи то в ділянці свого предмета, навчання, педагогіки, чи в ділянці іншій, що його цікавить. У нього повинно завжди бути почуття: “Я вклав всі свої сили для школи, кляси, але знаю, що занедбав одного учня, тому маю неспокій” – таке почуття невдоволення буде вчителеві рушієм до дальшого творчого шукання [3, с.47].

Безперечно, вимоги до особистості вчителя і його функцій надзвичайно ускладнились наприкінці минулого століття, що, з одного боку, зумовлено докорінними змінами в Україні, а, з іншого, і в країнах проживання українців на рубежі тисячоліть. Аналізуючи процеси, які відбуваються в середовищі сучасного світового українства, Л.Храплива-Щур наголошує на необхідності виховати новий тип українця, свідомого своєї спадщини, своєї гідності і вартості, ніяк не меншої, ніж у члена кожного іншого культурного народу. Вона переконана, треба виховати гармонійно розвинену індивідуальність, яка б уміла взяти ініціативу в свої руки, але водночас знала, що її особиста свобода обмежена пошаною до права на життя й потреби інших членів спільноти та необхідністю добровільного підпорядкування її установам, звичаям, законам. За таких умов, наголошує автор статті, учитель має бути джерелом повного знання, спроможним задовільно відповісти на кожне питання зацікавленого учня та вміти розбудити в нього глибше зацікавлення [11, с.14].

Важливим чинником у професійному вдосконаленні вчителя, зазначає Л.Храплива-Щур, є спілкування з українським друкованим словом, яке дозволить українцеві держати зв’язок та бути в курсі його життя й подій на все життя. Це один приклад, а добрий учитель буде постійно шукати також і інших численних засобів, щоб зблизити і зріднити дитину з її спадщиною. Це дуже важко і якраз це покликання вчителя вимагає від нього куди більше, ніж сумлінно відпрацьовані години від дзвінка до дзвінка. Це завдання й подвиг, які несли з успіхом такі великі вчителі, як Борис Грінченко, Софія Русова та Григорій Ващенко – творці нашої національної педагогіки. А наше завдання, – наголошує педагог, – сумлінно продовжувати цей процес згідно з вимогами часу [11, с.15].

Висновки. Такою, власне, була і продовжує залишатися місія вчителя українського рідномовного шкільництва в діаспорі, що переживає нині складні перепетії своєї історії. Її успішній реалізації сприяли зазначені вище позитивні професійні і особистісні якості педагогів, які активно пропагувала педагогічна преса канадських українців другої половини ХХ століття.

Подальшого дослідження заслугоує аналіз багатогранної діяльності педагогів українського закордоння, практична реалізація професіограми рідно шкільного вчителя в різних державах проживання українців.

Література

1. Ваврисевич М. П'ятнадцять основних правд дорого вчителя // Учительське Слово. – 1966. – Ч.3-6. – С.1-4.
2. Василькевич К. Ідеал учителя в очах учня // Учительське Слово. – 1965. – Ч.3-4. – С.5-9.
3. Горохович А. Педагогіка як мистецтво навчання і виховання // Український учитель в Канаді. – 1983. – Ч.3. – С.43-48.
4. Ісаїв П. Добрий учитель // Життя і Школа. – 1994. – Ч.4. – С.1-3.
5. Ісаїв П. Як стати добрим учителем? // Життя і Школа. – 1993. – Ч.2. – С.27-29.
6. Качор І. Хто повинен і може вчити в рідній школі // Український учитель в Канаді. – 1981. – Ч.4. – С.19-22
7. Копач О. Учитель та учні // Учительське Слово – 1956. – Ч.6. – С.7.
8. Крилів І. Підготовка вчителя до лекції // Рідна школа. – 1959. – Ч.2. – С.25-26.
9. Педагог. Зовнішній вигляд і поведінка вчителя // Рідна школа. – 1959. – Ч.3. – С.14-15.
10. Петрів І. Вишкіл рідношкільного вчительства та освітніх працівників // Учительське Слово. – 1956. – Ч.3. – С.3-7.
11. Храплива-Щур Л. Місія сучасного українського вчителя // Рідношкільник. – 1997. – Ч.38. – С.13-15.

© 2007

Білинський Л.Л.

СПОГАДИ УЧНІВ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПРОФЕСОРА ІВАНА БОБЕРЬСЬКОГО

Постановка проблеми у загальному вигляді... Розвиток України як самостійної незалежної держави спричинив інтерес до історичного минулого, до культурно-педагогічної спадщини українського народу, до питань духовного відродження, становлення еліти України, національно-патріотичного виховання молоді.

У національному культурно-освітньому процесі початку ХХ століття особливе місце належить "батьку українського тіловиховання" та сокілства, засновнику національної системи фізичного виховання та спорту, організатору Українських Січових Стрільців, талановитому педагогу і великому патріоту України – професору Івану Боберському.

Аналіз останніх публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Перша стаття про І.Боберського була опублікована з нагоди його 20-річчя вступу в члени "Сокола" (1901 р.) у часописі "Український вістник" (Львів) 4 вересня 1921 р. проф. Степаном Гайдучком.

Статті були опубліковані закордоном і належали його однодумцям і сучасникам галицьких національно-визвольних змагань до 1919 р., що опинилися в еміграції. Це публікації доктора біологічних наук, професора Едварда Жарського, а також Романа Дацка.

У книзі вченого секретаря Українського Вільного Університету В.Леника "Українська організована молодь" подано коротку біографію І.Боберського [6].

В сучасній історіографії робляться перші спроби у визначенні місця, яке займає постать Боберського в спортивно-гімнастичному русі, культурному розвитку Західної України на початку ХХ ст. Діяльність Боберського як засновника національної системи фізичного виховання досліджувала О.Вацеба [2]. Життєвому і творчому шляху І.Боберського, а також дослідженню його ролі в українському національно-визвольному русі присвячено ряд статей професора Б.Тофим'яка [5-6].

Більшість публікацій торкаються висвітлення діяльності Івана Боберського в рідному краї. Однак, його біографія склалась так, що більшу частину життя він провів за кордоном, в еміграції. Канадський період життя Івана Боберського досліджував Михайло Марунчак.

Формулювання цілей статті... Метою статті є аналіз спогадів колишніх учнів Івана Боберського та їх значення для вивчення його особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження... Уявлення про те, яким педагогом був професор Іван Боберський, дають матеріали "Ювілейної книги Української Академічної Гімназії у Львові", в якій міститься чимало спогадів про професорів гімназії. Серед них і дуже теплі, щирі спогади про викладача німецької мови і фізичного виховання Івана Боберського.

Так, П.Сениця згадує, що після повернення з Європи, І.Боберський розпочав свою педагогічну працю як учитель німецької мови й літератури Української академічної гімназії, в якій працював аж до Першої світової війни. Як учитель, він був строгий і вимогливий, вимагав від учнів точності, ретельності в праці, тому ті, кого він вчив, дуже добре знали німецьку мову. У спогадах про І.Боберського його сучасники неодноразово наголошують на тому, що він був людиною щедрою і безкорисливою. Своім учням він віддавав не тільки знання, якими володів сам, а й часто витрачав свої кошти на потреби школи. У спогадах П.Сениця згадує, що для учнів гімназії професор придбав бібліотеку сучасної німецької літератури, якої не мала на той час жодна з галицьких гімназій. Колишній учень також відмічає, що професор Боберський ставив собі за мету не тільки навчити, а й виробити в своїх учнів характер [7, с.130].